

תוספת שבת

העלו השבוע
לזכות רבינו חיים
ב"ר משה זצ"ל
בעל האור החיים
הקד' ולהצלחת
המפיצים.
י"ז ט"ו תמוז

זמני הדלק"נ שבת פרשת בלק
ירושלים: 7:11 מוקדם: 7:01
בני ברק: 7:27 מוקדם: 7:17
מודיעין עילית: 7:20 מוקדם: 7:10
חיפה: 7:21 מוקדם: 7:11
טבריה: 7:17 מוקדם: 7:07

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חידושי רבינו האור החיים זצ"ל: כבר 'מבריאת העולם' היו שומרי שבת, ובלעדם העולם היה נחרב!! ולכן עדיין שייך להיות 'שותף בבריאת העולם'! ובפרט ע"י תוספת שבת ניתן להוסיף שבת בבריאה!

ובפר' כי תשא כתב רבינו האוה"ח עשרות פירושים על שמירת השבת, (לא טז) ובהם כתב 'שע"י תוספת שבת גם כל אחד יכול לעשות שבת! וז"ל: ושמרו בני ישראל 'לעשות את השבת', ... עוד ירצה על דרך אומרו 'ואביו שמר את הדבר' פירוש ממתין ומצפה מתי יבא, והכונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבא, ואומרו לעשות את השבת לשלול הכוונה כחפץ מצות השבת למרגוע הגוף ולעונג אשר יתענג 'אלא לצד עשית מצות השבת ולא לתכלית המורגשות':

עוד ירצה על דרך אומרו ז"ל (יומא פא) שצריך להוסיף מחול על הקודש ולא לימנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת ויצא כחתן לקראת כלה 'ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת' לעשותו פירוש לקיים מעשים הצריכין בו. עוד ירצה

באומרו לעשות את השבת 'כי מה שמוסיף מחול על הקדש יסכים ה' לקרותו שבת' ונמצא זה האיש 'עושה שבת ממש' כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חול בני ישראל עושים אותם שבת!!

רש"י כתב (בראשית ב' ג') ויקדש אותו כי בו שבת וכו' שהפירוש שה' קידש השבת, וז"ל: בירכו במן, שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגולגולת ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת והמקרא כתוב ע"ש העתיד, עכ"ל. וזה תמוה שכל הברכה של ה' על שבת הוא בשביל הארבעים שנה במדבר? ומבאר האור החיים הקד', שהכוונה שה' קידש השבת שלא יחסר בו כלום 'ולעולם', ואפי' הגשמיים והתענוגים יתרבו בו, וזהו ברכתו, והביא הזהר שבשבת גם יורד השפע לכל השבוע. (ע"ש)

ובהמשך דבריו מביא: שה' באמצעות השבת מקיים את העולם לשבוע הבא, ולכן שייך לומר שהאומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה, שאל"כ איך אפשר להעשות שותף לעשייה לאחר העשייה? אפשר לתת לו שכר גדול אבל למה לעשותו שותף? ומבאר ש'מבריאת העולם' היה מוכרח שיהיו שומרי שבת בעולם, ובלעדם לא היה עולם!! אדם, שת, נח, שם, אברהם וכו' ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל, ואפי' במצרים היו שומרי שבת!!! וממילא כתב 'כל המקדש את השבת וכו' פירוש מקיים ושומר קדושתו, באמצעות זה ישנו לשבת ובאמצעות מתקיים העולם!! ולכן נחשב שותף! (ע"ש)

למה עיקר הצום על 'בקיעת העיר' הרי יש עוד 4 דברים שהיו בי"ז בתמוז?

לאחר חורבן בית ראשון צמו בט' תמוז שבו הובקעה העיר בראשונה, ולא בי"ז בו שבו הובקעה בשניה, רק כיון שחורבן השני החמור היה בי"ז, כיום צמים בי"ז בתמוז (שו"ע תקמ"ט ב', ותוס' בר"ה יח):

ושואל הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א הרי במשנה בתענית דף כו מובא שבי"ז בתמוז היה 5 דברים, נשתברו הלוחות, בוטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס התורה, והעמיד צלם בהיכל, אז למה הובקעה העיר זה העיקר, ובגללו צמו בט' תמוז הרי ישנם 4 דברים נוספים שהיו בי"ז תמוז גם בראשונה? ותירץ שהובקעה העיר זה 'פריצת החומות' וזהו החורבן העיקרי, 'פריצת הגבולות', וע"ז צמים, וביאר שהטעם שפורץ גדר 'ינשכנו נחש' ולא ינשכנו אריה, כי אם אריה נושך אז מיד מנסים לטפל ויכול להינצל, אבל אם נחש נושך, בהתחלה לא רואים כלום ורק לאחר זמן מועט הארס משפיע ומתים מיד... וממילא אף אנו נתחזק גם בכניסת השבת שגדולי ישראל קבעו גדר וזמן לכניסת השבת ויש להזהר והשמר שלא לפרוץ את הגדרים.

וממילא כתב 'כל המקדש את השבת וכו' פירוש מקיים ושומר קדושתו, באמצעות זה ישנו לשבת ובאמצעות מתקיים העולם!! ולכן נחשב שותף! (ע"ש)

המעשה על התנא שהתגיר בגלל הפרה, ונקרא התנא 'בנו של השור' (בן תורתא), ובו יש לבאר את טעמי איסורי מכירת בהמה גסה לגוי, והאם בזמנינו יהיה גם אסור השכרת רכב לגוי? מיוחד ללומדי הדף היומי

היית חורשת ימי החול ובשבת היית נינוח, עכשיו שגרמו עוונותי ואת ברשות גוי, בבקשה ממך עמדי וחרשי ומיד עמדה וחרשה, א"ל אותו הגוי אני מבקשך טול פרתך, איני מניחך לעשות עד שתאמר לי מה עשית לה באזנה אני נתייגעת בה והכיתי אותה ולא עמדה התחיל אותו ישראל מפיסו, ואומר לו לא כישוף ולא כשפים עשיתי, אלא כך וכך הסחתי לה באזנה ועמדה וחרשה, מיד נתיירא הגוי אמר ומה אם פרה שאין לה לא שיחה ולא דעת הכירה את בוראה, ואני שייצרני יוצרי בדמותו ונתן בי דעת איני הולך ומכיר את בוראי? מיד בא ונתגיר, ולמד וזכה לתורה והיו

וז"ל הפסיקתא (פרשת פרה): אמרו רבותינו מעשה היה בישראל אחד שהיה לו פרה אחת חורשת נתמעט ידו ומכרה לו לגוי אחד כיון שלקחה הגוי חרש עמו ששת ימים של חול, ובשבת הוציאה שתחרוש עמו ורבעה לו תחת העול, היה הולך ומכה אותה והיא אינה זזה ממקומה, כיון שראה כן הלך ואמר לאותו ישראל שמכרה לו בא טול פרתך, שמא צער יש בה, שהרי כמה אני מכה אותה והיא אינה זזה ממקומה, אותו ישראל הבין לומר בשביל של שבת והיתה למודה לנוח בשבת, א"ל בא ואני מעמידה, כיון שבא ואמר לה באזנה פרה פרה את יודעת כשהיית ברשותי

בסיעתא דשמיא יצא לאור (לראשונה) קובץ עלוני תשפ"א - תשפ"ב וכן מהדורה נוספת לקובץ עלוני תשפ"ג - תמוז תשפ"ה המעוניין להנציח לע"נ ניתן לתרום בנדרים פלוס בקופת 'דף היומי אליבא דהלכתא' או במייל a0527614765@gmail.com

וז"ל בתו"ד: ששאני שבת שהיא 'אות' וכמה שיש יותר חפצים של שומרי שבת האות יותר גדולה, ולכן היה צד לקנוס מוכר בהמה לגוי שמפחית באות, ונראה דשאני שבת משאר מצוות דמצות שבת אינה רק מצוה בעלמא אלא אות היא ביני לבני ישראל, ובגלל שהיא אות פטורים מלהניח תפילין בשבת, וכן במועדים ותפילין נמי אות הם ואין צריכים לשתי אותות. ובדבר שהוא אות ס"ד טובא דכל כמה שנתרבה ויש ריבוי באות טפי עדיף. וא"כ כשיש לו בהמות הרבה כל שיותר בהמותיו שובתות הרי האות גדלה ויותר מפורסם הדבר. א"כ בשבת במצות שביתת בהמתו ס"ד למיקנסיה, כיון דמפחית הוא באות קמ"ל... (ויעוין גם בגליון 322)

ולשאלה על הפרה ששמרה שבת, איך מכר פרה לגוי אפ"ל: הגמ' בע"ז דף טו. מביאה שני אפשרויות למכור בהמה גסה לגוי: או ע"י סרסור (מתווך) או שאפשר לתלות שישחטנה ולא יעבוד עימה בשבת, וז"ל הגמ': רב אדא שרא לזבוני חמרא אידא דספסירא אי משום נסיוני הא לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלא ידידה, היא לא מושיל ולא מוגר, ועוד משום דלא ניגלי ביה מומא (ביאור: מותר למכור בהמה לגוי ע"י מתווך, שאסור לו להשאל ולהשכיר רק למכור, ובפרט שלא רוצה שיתגלו מומיה, וגם הבהמה אינה מכירה קולו וליכא מחמר)

ומקרה נוסף: רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים אמר ליה רב חסדא מ"ט עבד מר הכי אמר ליה 'אימור' לשחיטה זבנה, ולמסקנת הגמ' מותר למכור כל פעם שאפשר לתלות שישחטנה. ורש"י ביאר (ד"ה אימור), שבהמה טהורה תלינן לקולא שישחטנה, וגם בבהמה טמאה כשמפרש שרוצה לשחוט מותר. (וצ"ע מ"ש אצל גוי הבדל בין טמאה לטהורה?) ורשב"ם הוסיף שסתם פרה מותר שאין רגילין לעשות בה מלאכה כמו שור, וכן גם ברמב"ן ובריטב"א, אבל לרמב"ם (שבת כ' ג') כל ההיתר למכור לגוי רק כשהמכירה על תנאי שהגוי ישחטנה, ושיראה שאכן שוחטה, והמאירי לא הסכים עימו.

ולגבי שכירות רכב לגוי, התיר השו"ע בריש סי' רמ"ו לכו"ע כשמשכיר ביום ה' ולא בער"ש, ובהבלעה, שיש הבדל בין שביתת בהמתו שמדאורי' בהמתו צריכה לנוח, לשביתת כלים... (עיי"ש), ובפסקי תשובות דן לגבי אדם שעסקיו במדינה אחרת ששבת בזמן אחר, האם הולכים לפי מקומו או לפי מקום חפציו ועוד.

קוראים שמו יוחנן בן תורתה (בן שור), ועד עכשיו רבותינו אומרים הלכה משמו ואם תמיה אתה שעל ידי פרה נתקרב אדם אחד לכנפי שכינה, הרי על ידי פרה היא טהרתן של כל ישראל ממה שקראו בענין זאת חוקת התורה.

והקשו על המעשה הנ"ל איך היה מותר למכור בהמה גסה לגוי? ובפרט שהוא היה אדם גדול שבגללו אפי' בהמתו שמרה שבת, ועו"ק למה לא היה איסור מחמר בלחישתו לפרה באוזן, הרי מחמר זה אפי' שאינה בהמתו? (ואולי לחש לה לאחר שבת או שלא היתה טעונה ואין מחמר, ועיין שו"ע רס"ו ב' שמבאר דיני מחמר).

בטעמי איסור מכירת בהמה גסה לגוי, והאם בכללה בזמננו אסור למכור ולהשכיר רכב לגוי? ובמצוה לקנות בהמה מגוי כדי שתשמור שבת..

ונבאר יותר: המשנה בע"ז דף יד: אוסרת למכור בהמה גסה לגוי, והטעם הסבירה הגמ' בדף טו. "גזירה משום שכירות, וגזירה משום שאלה, וגזירה משום נסיוני" והביאור: שמא ישאל או ישכיר לו ושכירות לא קונה והאיסור "עבודה בשבת" על הישראל, וגזירה הג' הוא שימכור לגוי בער"ש סמוך לשקיעה והגוי ירצה לבדוק הבהמה והישראל ישמיע לה קולו ויהיה עליה משאוי ויהיה בזה מחמר בשבת (עיי"ש), ויש לעיין (ובפרט ללומדי הדף היומי): למה אסור למכור בהמה גסה לגוי שמא ימכרנה סמוך לשקיעה, ויהיה משוי על הבהמה ויהיה מחמר, לכאן' שיגזרו רק ביום ו' שיאסור למכור בהמה לגוי אבל למה אוסרים כל השבוע, בשביל מציאות כזה רחוקה? וצ"ע, אבל רואים מכאן את החומרא הגדולה, והזהירות הנצרכת כבר מתחילת השבוע לשמירת שבת בזמנה..

ועוד קשה מדברי הגמ' ע"ז דף יג: שמותר לקנות מגוי עבד גוי בגלל שמכניסו תחת כנפי השכינה, אבל בבהמה ל"ש להכניסו תחת כנפי השכינה, אמנם ברש"י הראשון על הגמ' בבכורות הביא שיש מצוה גם לקנות בהמה מגוי כדי שתשמור שבת!! וז"ל רש"י הראשון בבכורות, גמ' מייתי לה לקדושה. "שתהא שובתת בשבת וכיון דמצוה עביד ליכא למיקנסיה" משמע מרש"י שיש מצוה לקנות בהמה מגוי כדי שתשמור שבת... ויש אפי' צד שם לקנוס המוכר בהמה לגוי כי מפיקע הבהמה משמירת שבת, (ורואים מכאן את החומרא שיש להזהר מלפרנס מקומות מחללי שבת ולהרבות כספם... וכמו שמעוררים תמיד גדולי ישראל).

ויעוין בתירוץ של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל על הגמ' בבכורות,

דברים נפלאים לחיזוק הלימוד בימי ששי שבת ובפרט לקראת ימי האבילות על חורבן ביהמ"ק: לימוד ביום ו' יותר חשוב מהקרבת אלה עולות!!

ורואים את חשיבות הלימוד ביום שישי, יותר מאלף עולות!! והיה אומר הגרמ"ש: כי בנוהג שבעולם מי שיש לו איזה דברים שנחוצים לו לסדר, הוא ממתין עד יום שישי שממילא סדרי הלימוד חלשים יותר, וגם הוא עסוק בהכנות לכבוד שבת, ואז זה זמן מסוגל לטפל בכל שאר ענייניו, אך מכאן למדנו שקדושת היום בערב שבת רבה היא, ולכן אני מיעץ לכם ומבקש מכם, שאם אכן יש לבחור ענין נחוץ לסדר שיקצה זמן באחד מימי השבוע לעשות אותם, אך יום שישי יהיה פנוי בלתי לד' לבדו, ללימוד תורה ביתר שאת ויתר עוז בלי שום הפרעות.

מרן הגרמ"ש שפירא זצוק"ל היה רגיל להביא את דברי הגמ' בשבת דף ל. על רצון דוד לדעת באיזה יום ימות, ובסוף נאמר לדוד, וז"ל: אמר לו בשבת תמות, אמות באחד בשבת [שיוכלו להתעסק בי ובהספדי] אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא, אמות בערב שבת אמר לו כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.. (וכן בגמ' במכות י') והמהרש"א מבאר שם, שרואים שאותו יום שעליו דיבר הקב"ה שהוא שווה לו מאלף עולות הוא יום שישי!!!